

Foregående Fyhns Stift og Stiftamtsmandsskab.

I. Odense-Amt.

Odense-Amt grændser mod Østen og Sønden til Nyeborg-Amt, mod Vesten til Assens-Amt, og mod Norden til Rugaards-Amt. Det ligger midt i Landet, og berøres ikke af det aabne Hav, undtagen lidet ved Kierteminde i Aasum-Herred. Under dette Amt henhører Dalum- og St. Knuds Klosters-Lehn, som er sekulariseret Gods; hvorudover dette Amt kaldes nu Odense-, Dalum- og St. Knuds-Amt, og er samlet med Rugaards-Amt under een Amtmand. Hartkornets Beløb i dette Amt er 12544 Tdr. Udi dette Amt er just ikke megen Skov, men gode Fiskevande i Aær og Søer. I Odense-Amt ligger fem Herreder, nemlig: 1) Odense-Herred; 2) Lunde-Herred; 3) Aasum-Herred; 4) Skam-Herred; og 5) Bierg-Herred.

Vi merke nu hvert Herred især.

A. Odense-Herred.

Odense-Herred indbefatter den Stad Odense, hvori er tre Kirkesogne, nemlig: 1) St-Knuds-Sogn; 2) Vor Frue-Sogn; og 3) St. Hans-Sogn. Dernæst tolv Landsbye-Kirkesogne, hvilke ere: 4) Dalum-Sogn; 5) Sanderum-Sogn; 6) Steenløse-Sogn; 7) Fangel-Sogn; 8) Brendekilde-Sogn; 9) Bellinge-Sogn; 10) Verving-Sogn; 11) Brylle-Sogn; 12) Paarup-Sogn; 13) Tommerup-Sogn; 14) Uubberud-Sogn; 15) Trøstrup-Sogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn især:

1) **St. Knuds-sogn** i Odense, er det fornemste Sogn, saaledes kaldet af St. Knuds-Kirke, som er Stiftets Kathedral, eller Hoved-Kirke. Til dette Sogn hører, foruden Sognets Andeel i Staden, ogsaa St. Knuds-Kloster; Munkemølle og 7 Huse. Bulbroe, har 8 Gaarde, 3 Huse, og hører til Aalykkegaard. Hunderup, har 8 Gaarde, 3 Huse. St. Knuds-Klostets 6 Huse.

2) **Vor Frue-Sogn** i Odense, saaledes kaldet af vor Frue-Kirke, som er den anden Sognekirke sammesteds. Til dette Sogn hører, foruden Sognets tilhørende Andeel af Staden, ogsaa St. Jørgensgaarde, som ere 6 Gaarde; Møllegaarde, 2 Gaarde; Killerup, 6 Gaarde, 2 Huse; Biskorup, har 5 Gaarde; Ægbye, har 14 Gaarde, 4 Huse; Ægbyemølle, en Gaard, hvor de berømte og velsmagende Ægbyegiedder fanges; Kragtsberg, en ufrie Sædegaard, tilforn Rødgaard kaldet, er opbyggt Aar 1750.

3) **St. Hans-Sogn** i Odense, saaledes kaldet af St. Hans-Kirke, som er den tredje Sognekirke sammesteds. Til dette Sogn hører, foruden Sognets tilhørende Andeel af Stadens Gader, ogsaa St. Hans-Kloster; Marienlund, en Herregaard; Aalykkegaard, en Herregaard; samt de uden for St. Jørgens-Port beliggende Huse, gamle og nye Blæsenborg kaldet. Til denne Sognekirke søger Stadens Garnison.

Odense, Hovedstaden i Fyhn, ligger næsten midt i Landet i en meget frugtbar Egn; under Poli Høide 55 Grader 28 1/2 Minut, fra Kiøbenhavn 22 Mile, fra Nyeborg ved det store Belt 4 Mile, fra Assens ved det lille Belt 5 Mile, og fra Middelfart 6 Mile. Staden er meget gammel, og menes at have sit

Navn af Othin, der siden blev dyrket som en Afgud i Norden, og skal have havt sin Residenz paa Korsgaden midt i Byen, hvor og hans Billede, i Steen stod udhugget paa Gavlen af en gammel grundmuret Bygning, indtil Aar 1740, da samme blev ombyggt.

Staden er en god Fierdingvei lang, at regne fra St. Jørgensport indtil Vesterport, men Breden af Staden er kun en halv Fierdingvei at regne fra yderst i St. Hans-Sogn indtil hiin Side Sukkerhuset. Byen er inddeelt i 4 Qvarterer, nemlig: 1) Vester-Qvarter, 2) Nørre-Qvarter, 3) Over-Qvarter, og 4) Neder-Ovarter; hvilke ere zirede med en god Deel anseelige Borgerhuse. Torvene ere 3, neml. det store Torv, nær ved St. Knuds-Kirke; det mindre Torv, kaldet Flakhaven; og Justits-Torvet, hvor Kaget er opreist. Sortebrødre-Plads, som fordem har været en Kirkegaard og tilhørte Sortebrødre-Kloster. Portene ere 6, nemlig: St. Jørgensport; Møllebroeport; Munkeport; Vesterport; Vindelgadeport, Nørreport. Uden for de to Porte, nemlig Vester- og Nørreport, ere Forstæder, som beboes af Gartnere, hvilke forsyne Byen med allehaande Haugevæxter.

Kirkesognene ere 3, nemlig St. Knuds-Sogn, vor Frue-Sogn og St. Hans-Sogn. St. Knuds-Kirke er Stiftets Cathedral- eller Hoved-Kirke, hvor Præstevielser af Biskoppen, og Provstemoder holdes. Denne Kirke er bygt Aar 1093, og var tilforn Knuds-Brødres Klosterkirke. Dens Bygning er gothisk, men een af de største og skønneste Kirker i Danmark, da den i Kong Friderik den Femtes Tid Aar 1751 fik med stor Bekostning en moderne Anseelse indvendig. Man finder i den mangfoldige Monumenter over adelige og høie Standspersoner. Under Alteret i denne Kirke er hellig Kong Knuds Leiersted siden Aar 1100. Denne Kong Knud blev ihjelslagen i St. Albani-Trækirke i Odense af de Vendelboer Aar 1086, men otte Aar derefter blev hans Been optagne og forflyttede til Knuds-Klosterkirke i et Kapel ved Kirken; men efter nogle Aars Forløb blev Kong Knud kanoniseret af Paven og indført som Martyr i Helgenes Tal. Hvorpaa Kong Knuds Been bleve optagne, og i en prægtig Kiste med stor Høitidelighed skriinlagte under Alteret i Knuds-Klosterkirke, som nu fik Navn efter Kong Knud, og kaldes St. Knuds-Kirke. Om denne høitidelige Skrinlæggelse, som skeede Aar 1100 den XIII. calend. Maji af Biskop Hubald i Odense, kan efterlæses Pontoppidans Anal. Ecclef. Dan. Tom. I. Pag. 232 - 238. Blant de nyere Tidens

Monumenter er især det over Hans Ahlefeld af skiønneste Marmor. Kirketaarnets Spiir er anseeligt, og paa de fire Hiørner omgivet med fire mindre Spitsler. At man kan vide, hvorledes St. Knuds-Kirke er bleven Stiftets Cathedral-Kirke, tiener følgende Oplysning: St. Albani ældgamle Trækirke blev i Reformationens Tid agtet at være alt for liden til en Sognekirke, hvorfor den i Kong Kristian den Tredies Tid blev nedbrudt, og dens Kirkegaard udlagt til et Torv; men St. Albans Menighed blev befaleet Aar 1541 at søge Graabrødre-Kirke. Men da Graabrødre Kirke ved disse to samlede Menigheders tilvæxt blev omsider for liden, saa blev paa Borgerskabets Ansøgning den store St. Knuds-Klosterkirke, som stod ubrugt, efter Kong Kristian den Fierdes Befaling Aar 1618 gjort til en Sognekirke for begge, nemlig St. Albans og Graabrødres samlede Menigheder. Hvorpaa Biskoppen tillige blev befaleet af Kong Kristian den Fierde, at holde herefter i St. Knuds-Kirke alle Præstevielser. Provstemoder og deslige Forretninger, som andensteds skeer i Domkirken.

Vor Frue-Kirke er den anden Sognekirke i Odense, og meget gammel, thi den er bygt Aar 1189, og er allerførst kaldet St. Pouls-Kirke; den fremviser ogsaa adskillige Epitaphier. Paa Kirkegaarden har været den ældste latinske Skole, men i Kong Kristian den Tredies Tid ophævet; samme Skolehuus er nu Klokkerens Bolig, og er den største Antiquitet i Odense. Til vor Frue-Kirke hører den saa kaldede Provstegaard, som nu er omskiftet til Baraqver for Rytteriet. Udi vor Frue-Kirkesogn har fordem ligget Sorte Brødre Kloster, men hvor det egentlig har staaet, vides ikke; men af Sortebrødre-Kirkegaard eller plads er Navnet tilovers endnu. Ligeledes har her i Sognet ligget St. Jørgens-Hospital for de Spedalske, men vides ei Spor deraf, hvor det har staaet.

Den tredie Sognekirke er St. Hans- eller St. Johannis-Kirke, som for Reformationen var en Klosterkirke, tilhørende Johanniter-Ordenens Brødre. Denne Kirke er stor og anselig uden Spiir paa Taarnet; den blev Aar 1750 ved en bekostelig Reparation gjort til en Korskirke, da dens 3 Sidekapeller bleve bragte under eet Tag. Udi denne Kirke sees mangfoldige Monumenter over adelige og høie Standspersoner. Til St. Hans-Sogn Hører det halve af Nørregade med et Par smaa Stræder, samt Husene inden for Nørreport og Skibshusene ved Odense-Fiord, hvilke beboes af Baadførere; Ligeledes de paa St. Hans-Klosters Grund uden for St. Jørgensport beliggende Blæsenborg-Huse. Paa samme Grund

er Aar 1765 bygt to Herregaarde, nemlig: Marienlund i Hedegaards-Skov, som har til Hovedgaards-Taxt 74 Tdr. 2 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 6 Skpr. 3 Fkr., Bøndergods 698 Tdr.; og Aalykkegaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 64 Tdr. 4 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 1 Skp. 1 Fkr., Bøndergods 233 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr. 1 $\frac{2}{3}$ Alb. Den blev gjort til en Herregaard Aar 1765, og ligger paa St. Hans-Klosters Grund. Paa Aalykkemark sees endnu nogle Rudera af Næsbyehoved-Slot. Efter kongeligt Reskript af Aar 1707 og 1722 er Garnisonen her i Odense lagt til St. Hans-Kirke, og for Garnisonen, samt fremmede Tydske er hver Onsdag holdet Prædiken i det tydske Sprog; men Aar 1769 blev befalet, at i Stedet for den tydske Onsdagsprædiken, skulde hver Søndag-Middag prædikes vevselviis Tydsk og Dansk for de Militaire og andre af den tydske Nation.

Den fjerde Kirke i Odense kaldes Graabrødre-Kirke, fordi den har tilhørt det næstliggende, men nu til Kommunitætet anvendte Franciskaner- eller Graabrødre-Kloster. Denne Kirke var efter Reformationen indtil Aar 1615 en Sognekirke, men da blev baade denne Kirkes og tillige den nedbrudte St. Albani-Kirkes forrige Meenighed, som nu her havde været samlet fra Aar 1541 indtil Aar 1618, henlagte til St. Knuds-Kirke, efter Kong Kristian den Fierdes Befaling; og Graabrødre-Kirke blev siden allene brugt til at Holde Liigprædikener i, fordi mange Høie og Lave havde i denne Kirke deres Gravsteder. Udi Graabrødre-Kirke ligger adskillige kongelige Personer begravne, nemlig Kong Hans med sin Dronning Kristina; Kong Kristian den Anden med sin Broder Hertug Franciskus, og sin Søn Johannes; hvilke Monumenter med flere give Kirken stor Prydelse. Indvendig er Kirken maadelig stor og ziret med en prægtig Altertavle, som forestiller Kristi Lidelse i det allerkonstigste Bildhuggcr-Arbeide, saa stærk forgyldt, at den af alle Kunstnere høilig admireres; udvendig er Kirken ziret med et smukt Spiir. Nu prædikes i denne Kirke allene i Fasten ugentlig af Sognepræsten.

Staden har et stort og almindeligt Hospital, liggende ved Siden af Graabrødre-Kirke og med sine mange Bygninger støder dertil; det bestaaer af Graabrødre- eller Franciskaner-Klosterets gamle Bygninger, som nu ere meget ombygte og forbedrede. Dette Hospital har sin egen Kirke med Præst og Degn; Præsten ved Hospitalet er tillige Sognepræst til Paarup-Landsbykirke, som et Annex. Udi Hospitalet er 164 Lemmer, tilligemed deres Opvartere. Til Hospitalet hører Blangstedgaard, som ligger til Fraugde-Sogn,

men tiender til Hospitalet. Hospitalets Forstanderes Værelser er i en anden Bygning, samt en Sahl for Hospitalets Direkteurer. Kong Kristian den Tredie lod Aar 1540 disse Klosterbygninger indrette til et Hospital, og nu er det saa riigt, at det eier, foruden mange Kirketiender og andre Donationer, over 450 Tønder Hartkorn, og 28000 Rigsdaler Kapital paa Rente.

Udi een af dette Hospitals Bygninger er det kongelige Kommunitæt for 42 af den latinske Skoles Disciple, som før have her faaet frie Spiisning, men nu nyde de ugentlig Kostpenge af Kommunitætet i Stedet for deres Kost, efter det kongelige Reglement af 16 Martii 1764, saa at Disciplene i Mesterlectie nyde ugentlig 5 Mark i Kostpenge, men i de andre Lectier ikkun 4 Mark.

Odense-Gymnasium er en næsten af nye Aar 1756 opført Bygning, beliggende næst ved St. Knuds Kirke i Samfund med Konsistorio. Det bestaaer af to Auditorier; udi det lidet Auditorio holdes af fire Professorer deres daglige Forelæsninger for Gymnasisterne; men det store Auditorium bruges ikkun ved Solennitæter og Kongernes Fødselsfæster. I Qvisten er en Sahl og to Kamre; udi det største Kammer er et anseeligt Bibliothek, bestaaende af en frivillig Forærings-Bogsamling fra adskillige geistlige og verdslige Mænd; udi det andet Kammer staaer to prægtige engelske Globi, holdende over en Alen i Diameter, samt nogle matematiske Instrumenter. Dette Gymnasium er allerførst stiftet A. 1621 af Kong Kristian den Fierde, og indviet i Januarii 1623; men denne nye Bygning er opført af Kong Friderik den Femte Aar 1755, og indviet paa Høistbemeldte Konges Geburtsdag den 31. Martii 1756. Gymnasisterne have hver et aarligt Stipendium af 20 Rdlr.

Foruden dette Gymnasium haver Odense en stor og med skiønne Beneficier forsynet latinsk Skole, hvis Bygning ligger paa St. Knuds Kirkegaard; den er stiftet i Dronning Margrethes Tid ved hendes Gavmildhed. Men den gamle og af Ælde forfaldne Skolebygning blev Aar 1760 nedbrudt, og er nu meget smuk opbyggt, bestaaende af to Etager; saa at Skolen, som er indeelt i fire Klasser foruden Mesterlexie, er i den underste Etage, og i den anden Etage ere Logementer til Skolens fire Hørere. Midt paa Skolebygningen over Døren læses denne latinske Inskription: *Splendidior multo Domus Hæc stat munere Regis, Præfulis & Curà, quam fuit ante foris. Intus fic utinam cvoque fplendeat Arte Magistre Discentum Ingeniis Sedulitate, Fide! ? Anno 1761. Severin Anchersen.* Og udi Husets Frontispice staaer F. 5., og derunder dette danske Vers:

Hvad Lærdom, Flittighed og gode Kunster fremmer; Hvad Ladhed, Yppighed og andre Laster hemmer: Den rette Landebod ei nogen Tid forglemte, Vor Konge iegod, Kong Friderik den Femte. Anno 1761. Christianus Ramus, Epist. Diæc. Fion.

Det kongelige Slot, fordum Kongegaarden eller Odensegaard kaldet, er af nye opbyggt af Kong Friderik den Fierde Aar 1720, af Stenene af det nedbrudte St. Hans-Kloster, der stod paa samme Sted. Dette Slot bestaaer af fire Længder med to Etager Grundmuur, og midt paa er Corps de Logis, som vender ud til Slotshaugen med en Trappe. Paa dette Slot eller Pallads tager det kongelige Herskab ind ved deres Reiser igiennem Fyhn til og fra Fyrstendømmene, og opholder sig her nogle Dage. Fra Slottet gaar en hvelvet Gang ind til St. Hans-Kirke. Paa dette Slot døde Kong Friderik den Fierde den 11. Oktober Aar 1730. Stiftsbefalingsmanden over Fyhns og Langelands Stifter boer paa samme Slot.

Landsting-Huset, beliggende ved det store Torv, er en anseelig Bygning, af nye opbyggt Aar 1706, hvori Landstings-Retten for Fyhn og Langeland holdes den sidste Onsdag i hver Maaned. Udi Frontespicen af denne Bygning sees Kong Friderik den Fierdes Brystbillede med Krone over, og alt Slags Krigsarmatur omkring.

Raadhuset er en stor og anseelig Bygning af gothisk Arkitektur, ziret med mange smaa Steenkolumner, og er anseelig repareret Aar 1770. Neden til er Byetinget, Veierboden, Arrestkammere, Vægternes Forsamling; men oven paa er Magistratens store Forsamlings-Sahl, med adskillige Kontoirer.

Det adelige Frøken-Kloster, stiftet Aar 1716 af Frøken Karen Brahe, er en masiv Bygning, som i fordum Tid har været de sidste katholske Bispers Residenz, og kaldet Bispegaarden. I dette Jomfrukloster er en Priorinde og 8 Frøkener. Ved Klosteret er et smukt Bibliothek af danske Bøger. Damerne have fælles Bord, Opvartning, og en aarlig Pension.

Et Tugt- og Manufakturhuus, er en anseelig Bygning, opført 1752 paa det Sted, hvor den gamle grundmurede Provsteresidenz har fordum staaet; det er funderet af Kong Friderik den Femte med gode Indretninger. Her fabrikeres grovt Klæde, Vadmel, Multum, Bay, Rafk, Hestedækkener og andre Vahre med god Aftræk. Huset har sit eget Farverie. Ved Fabriken og Manufakturerne ere en Overskiærer, en Farver, og en Bogholder. Over Porten læses denne Opskrift: Et dobbelt nyttigt Huus, som dobbelt Nytte bringer, Det lærer Flittighed, og

Betleriet tvinger; Vor store Friderik, vor Konge iegod, paa begge Dele har saa viislig raadet Bod.

Endnu er at agte Fattighuset eller Doktorens-Boder, stiftet Aar 1590 af Dr. Jeronym. Thenner og hans Frue Magdalena Hamsfort. For Fattige er ogsaa Frøken Pernille Lykkes Sieleboder.

Af publike Bygninger man endnu merkes en dansk eller Regne- og Skriverstole, som Magistraten og Byen underholder i en dertil indrettet Bygning. Nok tre danske kateketiske Skoler, stiftede af den Muhliske Familie. Et Sukkerraffinaderie er Aar 1751 anlagt ved Møllebroen, og er i god Flor. Et Sæbesyderie er anlagt Aar 1755, hvilket Værk er i god Drift, og uden for Byen er en Liimfabrik.

Udi Odense boe en temmelig Deel Kiøbmænd, som have deres Kiøbmandslaug. Haandværkerne ere her talrige, især Handskemagere, Skomagere og Garvere; thi de Odense-Handsker ere ligesaa bekjendte udenlands, som de Randerske, og mange tusinde Dosin deraf udføres aarlig udenlands. Af Læderarbeide, saasom Skoe, Støvler og Sadeler, kjøbes Mængde fra andre Stæder, da Vandet i den her forbiløbende Aae haver naturlig god Egenskab til Garverie fremfor andensteds.

Byen har god Handel og Seillads paa Kiøbenhavn, Norge, østersøiske Stæder, men især til Frankrig, Holland og Engelland; men Skibene kan ikke flyde høiere op i Odensefiord end til Stigestrand, som er en god halv Miil fra Byen, hvor Vahrene og Ladningen føres til Vogns til og fra. Skipperne, skjønt de ere Borgere i Odense, boe dog paa Landet i Nærheden ved deres Skibe.

I fordum Tid skal Odense have havt Mynterrettighed. Vandvæsenet er her i Staden i god Stand; thi foruden den store og løbende Aae, som gaaer Sønden for Byen, er ogsaa en Bæk, kaldet Byens Bæk, af got og rindende Vand, som løber i to Arme. Byen er forsynet med got Kildevand fra den saa kaldede Rørsdam paa Byens Hede, næsten en Fierdingvei fra Byen, hvori og omkring ere utallige Kildevæld, hvorfra det skjønne Vand ved Rænder i Jorden ledes ind til Byens fire Hovedgader, og siden ind i adskillige af Indvaanernes Gaarde. Den nysforommeldte store Aae, som gaaer forbi Byen, kommer fra Søerne ved Brahetrolleborg og Arreskov, og har siden Navn af de Steder, den løber forbi i Landet, da den kaldes Dalum-Aae, Bellinge-Aae, Aasum-Aae etc. Denne Aae driver, som forhen Pag. 248 er meldt, mange Mølleværker, og har mange store Træbroer over sig, hvor Veien for Reisende falder over. Samme store Aae er i fordum

Tid kaldet Kalve-Aae; men nu er det Navn ei mere brugeligt. Derefter driver samme Aae paa hiin Side Byen Ægbye-Mølle, og siden løber den forbi Aasum og Seden ud i Stigestrand eller Fiord.. Bækken derimod løber langs hen ved den ene Side af og i Byen ind i Pinte-Dam, og derfra under den ene Broe driver Pinte-Mølle, og falder strax efter ud i den store Aae.

Brandvæsenet er ogsaa i god Stand i denne Stad, da her haves tre grundmurede Spøitehuse med gode Spøiter og Tilbehør. Udi Byen underholdes 13 Taarn- og Gadevægttere, og en Vægter-Vagtmester, alle udi Uniform. Byens Magistrat ere to Borgemestere, fire Raadmænd og en Byefoged. Odense-Byes Markjord er 176 Tdr., 3 Skpr. 2 Fkr. Ager og Eng, men Skovskyld 1 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr, hvoriblandt er beregnet 2 Bønders Jord i den Bye Bulbroe, bestaaende i 8 Tdr. 3. Skpr. 1 Alb. Hartkorn; dog bruges Jorden: meest til Græsgang for Indvaanernes Kreature; men noget deraf bruges til Pløieland.

Den ridende Post fra Hamborg ankommer, hver Søndag og Torsdag, men fra Kiøbenhavn ankommer den hver Søndag- og, Onsdag-Aften. Den agende Post fra Kiøbenhavn til Hamborg kommer igiennem Odense om Sommeren hver Mandag, men om Vinteren om Tirsdagen. Den agende Post fra Hamborg til Kiøbenhavn ankommer om Sommeren hver. Tirsdag-Eftermiddag, men om Vinteren om Onsdagen. Fire aarlige Markeder holdes i Odense, nemlig Kramvahre den 7. Martii, den 11. Julii, den 29. Oktobr. og Fæmarket den 5. November.

Udi Odense boe om Vinteren mange adelige Familier. Aar 1245 var i Odense et Mode af Geistlige. Aar 1580 bleve i Kong Friderik den Andens Tid store Lehns-Solennitæter af tre Fyrster af Slesvig og Holsteen her holdte, som toge deres Lande til Lehn af Dannemarks Krone. Ligeledes er Kong Kristian den Fierde, medens han var Prinz, her hyldet af Adelen. Den sidste. Landdag i Danmark blev ogsaa holden her Aar 1657.

4) **Dalum-Sogn**, hvis Kirke har tilforn været en Klosterkirke til det adelige Kloster, Dalum kaldet. Ved Dalum-Præstegaard løber en Aae, som har sin Oprindelse fra Flekkinge-Søe ved Faaborg; den gaer forbi Odense, og løber ned i Stigestrand. Til dette Sogn hører Kristiansdahl, en Herregaard, beliggende i en Dahl; var førend Reformationen et rigt Augustiner-Kloster, kaldet vor Frue i Dalum, stiftet Aar 1183 baade for Nonner og Munke. Sidst i det syttende Aarhundrede blev denne Herregaard kaldet

Kristiansdahl. Ved Gaarden er et skjønt Hollænderie; dens Hovedgaards-Taxt er 92 Tdr. 4 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 6 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb. Hiallesøe-Bye, har 22 Gaarde, 12 Huse.

5) **Sanderum-Sogn** er Annexet til Dalum-Kirke. Til Sognet hører Kirkebyen Sanderum, som har 19 Gaarde, 11 Huse. Paa Sanderum-Mark ligger den Høi Drøisbjerg kaldet, hvorfra kan tælles henved 50 Kirker. Hødmøe, har 15 Gaarde, 11 Huse. Elmelunde, har 11 Gaarde, 4 Huse. Ravnebjerg, har 12 Gaarde, 7 Huse. Bøllemosegaard, een Gaard, eet Huus. Store Hesbjerg, een Gaard. Vaasemose, een Gaard. Knudstrup, een Gaard. Dyrupgaard, 2 Gaarde, 1 Huus. Grynborg, een Gaard. Hyrdehuse 5. Udi dette Sogn paa Høiemark graves got Leer, hvoraf Pottemageme i Odense giøre gode Leerkar og Potter.

6) **Steenløse-Sogn**. Dertil hører Kirkebyen Steenløse, som har 8 Gaarde, 7 Huse. Paa Steenløse-Byemark er en Kilde, Videkilde kaldet, med got Vand, og flittig besøges St. Hans-Dag. Lundsgaard, to Gaarde. Volderslev, har 15 Gaarde, 14 Huse. Svenstrup, har 6 Gaarde, 3 Huse. Lindved, en Herregaard, Hvis Hovedgaards-Taxt er 16 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr., Skovskyld 1 Skp. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. Denne Herregaard er nu lagt under Brangstrupgaard. Lindved-Mølle med 4 Huse. Udi forommeldte Volderslev-Bye har forud ligget en Herregaard paa 29 Tdr. Hartkorn, kaldet Volderslevgaard, som har været de gamle Brokkenhusers Hovedgaard, men er nu omgiort til Bøndergaarde sammesteds.

7) **Fangel-Sogn** er Annexet til Steenløse-Kirke. Til dette Sogn hører allene Kirkebyen Fangel, som har 31 Gaarde, 28 Huse.

8) **Brendekilde-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Brendekilde, som har 19 Gaarde, 12 Huse; ved Byen er en Kilde, hvoraf menes, at Sognet har sit Navn. Storemosegaard, een Gaard.

9) **Bellinge-Sogn** er Annexet til Brendekilde-Kirke. Til dette Sogn hører Kirkebyen Bellinge, som har 23 Gaarde, 10 Huse. Damsboegaard, een Gaard, 2 Huse. Burrebyegaard og Burrebymølle. Voldsgaard, een Gaard.

10) **Verninge-Sogn**, som bestaaer af 62 Gaarde og 32 Huse. Til Sognet hører Kirkebyen Verninge, hvis Præstegaard skal fordum have været en Herregaard, kaldet Fuglesang. Ved Byen er en Deel Kildevæld. Langsted. Hielmerup. Sollevad, een Gaard, Naarup. Bregnemose. Skolsbyegaard, een Gaard. Volsgaard, een Gaard. Udi dette Sogn ere to Bække, af hvilke den ene Bæk skiller Verninge-Sogn fra Tommerup-Sogn, og den anden Bæk flyder forbi Brendekilde, og skiller Brendekilde-Sogn fra Brylle-Sogn. Østen for Volsgaard er en Aae, som skiller Verninge-Sogn fra Fangel-Sogn; og ved et Sted, som kaldes Holbraad, skiller samme Aae tre Herreder fra hverandre, nemlig: Salling-Herred, Baag-Herred og Odense-Herred.

11) **Paarup-Sogn** er som et Annex Aar 1566 henlagt til Præsten ved Hospitalet i Odense, som tillige er Sognepræst hertil. Til dette Sogn hører Kirkebyen Paarup, som har 3 Gaarde, 3 Huse. Paarupgaard, een Gaard. Taarupbye, har 5 Gaarde, 8 Huse. Snestrup, har 7 Gaarde, 4 Huse. Ved denne Bye i Bispenslund er en god Kilde. Stigsted, har 7 Gaarde, 9 Huse; udi denne Bye er ogsaa en skøn Kilde. Villestofte har 13 Gaarde, 14 Huse. Munkerødsgaarde, 2 Gaarde, 1 Huus. Krogshøy, een Gaard, eet Huus. Ællegaard, een Gaard. Imellem Paarup og Odense paa Aalykkemark sees endnu Rudera af Næsbyehoved-Slot. (Om samme Slot see tillige Lunde-Herred No. 2 ved Næsbyehovedbrobye-Sogn, saa og ved Aalykkegaard, en Herregaard i St. Hans-Sogn i Odense, Pag. 251).

12) **Tommerup-Sogn**; hvortil hører Kirkebyen Tommerup, som har 29 Gaarde, 68 Huse. Store Appe, een Gaard, 2 Huse. Vaagegaard, een Gaard, eet Huus. Skielhuset, een Gaard. Tallerupgaard, en stor Bondegaard, men bygt som en Herregaard, med et prægtigt Teilbrænderie; og har man i det opgravne Leer fundet hvid og rød Rav to Alne under Jorden. Holmehaug, een Gaard. Nok 3 smaa Huse uden Hartkorn.

13) **Brylle-Sogn** er Annexet til Tommerup. Sognets Byer ere Kirkebyen Brylle, som har 26 Gaarde, 11 Huse. Rendersbye, har 12 Gaarde, 5 Huse. Gundestrup, har 4 Gaarde, 1 Huus. Saa og følgende eneste Steder, nemlig: Skreppenborggaard, een Gaard. Lille Stærmosse,

een Gaard. Toubøe, een Gaard, eet Huus. Broeholm, en overmaade skjøn Bondegaard med 2 Huse. Lille Appe, een Gaard, 3 Huse. Brunsvig, een Gaard. Skanenborg, een Gaard. Vittenberg, een Gaard. Store og lille Ærtzbiørg, een Gaard, 2 Huse. Bryllekirke-Klokke er den ældste i Danmark; thi den er støbt efter sin Opskrift Aar 1376, og veier 20 Skippund.

14) **Trøsterup- eller Korup-Sogn**, egentlig Trøstrup-Korup kaldet, fordi Kirken ligger midt imellem begge disse to Byer. Samme Kirke har tilforn hørt til St. Knuds Kloster i Odense, og ved Præstegaardens Hauge har staaet det Huus, hvori Munken boede. Ved den nordre Side af Kirken og Byen er en Aae, kaldet Stavis-Aae. Til dette Sogn hører disse Byer, nemlig: Trøsterup, som har 10 hele og halve Gaarde, og 5 Huse. Korup, har 11 Gaarde, 2 Boel, 4 Huse. Store Pederstrup, har 2 Gaarde. Lille Pederstrup, har een Gaard, 2 Huse. Igiennem Trøstrup-Sogn falder Veien fra Odense til Middelfart, og noget fra Landeveien ligger Trøstrup-Søe, hvori er Giedder, Brasen, Aborrer, Aal etc.

15) **Ubberød- eller Ubberud-Sogn**, saaledes kaldet af Ubbe, en adelig Person, som har bygt Kirken, og siden, da han gav sig ind i St. Knudskloster, forærede alt sit Gods, tilligemed Ubberud-Skov, til samme Kloster, for at faae Kallun at spise efter sin store Lyst i hans Alderdom og Blindhed, hvorudover Skoven endnu kaldes Kallunskoven; og var da Ubberødskirke en Klosterkirke, og paa Kirkegaarden et Huus til Munken Aar 1572. Ubberød-Sogn bestaaer meest af eneste Steder. og fire smaa Byer paa 14 Gaarde, ligger paa Veien fra Odense til Middelfart, og er Trefierdingvei langt med Skove, høie Banker og stenet Jord. Navnene paa Sognets Byer og Gaarde ere: Store Ubbderød, Troelsrød, Østerbisbiørg, lille Bisbiørg, store Bisbiørg, Dyredgaard, lille Hesbiørg, Ærenbiørg, Grevhuset, Korsebiørggaard, Husemosegaard, Teilgaard, Rigemose, Spesbiørg, Kaløgaard, Tanggaard, store Æilstrup, lille Æilstrup, Dyregravede, Veierupgaard, Boelstedet Ravnebiørg-Huus, Lindemose, 4 smaa Steder, Gundese.

16) **Næsbyehovedbrobye-Sogn** er Annexet til Allesø-Kirke i Lunde-Herred, hvor det findes anført, men hører ellers til Odense-Herred.

B. Lunde-Herred.

Lunde-Herred grændser mod Øster og Nord til Havet, mod Sønden til Odense og mod Vesten til Skam-Herred; det har meest siid Grund, lidet af Moser og Enge, men ingen Skove af Betydenhed. Dette Herred indbefatter 8 Kirkesogne, hvilke ere: 1) Allesøe-Sogn. 2) Skebye-Sogn. 3) Otterup-Sogn. 4) Hiadstrup-Sogn. 5) Østrup-Sogn. 6) Lumbye-Sogn. 7) Lunde-Sogn; og 8) Norup Sogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn især, nemlig:

1) **Allesøe-Sogn**, hvortil hører Kirkebyen Allesøe, som bestaaer af 25 Gaarde foruden Præstegaarden, 3 Boelsmænd og 22 Huusmænd. Udi Allesøe-Bye har i fordum Tid boet en Adelsperson, og findes endnu en Stie, kaldet Fruer-Stien. Imellem Allesø eller Allese og Brobye ligger en Mose, kaldet Vidmose, og nok en anden Mose, kaldet Maalemose, som strækker sig fra den ene Ende af Marken til den anden. Derimellem ligger et Sted, kaldet Søen, som blev udgravet Aar 1712, saa at der nu avles Høe og skiæres Tørv; og har Stranden i fordum Tid løbet en god Miil her ind, ligesom en Fiord, lige op til Søndersø-Skov. Til Professor Eloqventiæ ved Odense-Gymnasium er henlagt Allesøe-Sognekald, tilligemed Annexet Næsbyehovedbrobye-Kald og derfor kaldes Sognepræsten for disse to Sogne Vicepastor for Professor Philosophiæ i Odense.

2) **Næsbyehovedbrobye-Sogn**, er Annexet til Allesøe-Kirke. Til Sognet hører disse Byer, nemlig: Næsbyehovedbrobye; Næsbye; Næsbyegaard og Mølle; Kirkendrup; Skouhøierup; Katterup. Udi dette Sogn ligger Næsbyehoved-Søe, hvori fanges Giedder og Brasen. Ved samme Søe er en Banke, kaldet Slotsbanken, hvor Kong Hanses Dronning Kirstine har havt et Lystslot, kaldet Næsbyehoved-Slot, og blev siden beboet af de katholske Bisper; men blev ødelagt i Grevens Feide, og er nu intet uden nogle Rudera af Grundvolden tilovers. Sønden for Brobye er en Aae, kaldet Stavis-Aae, hvori fanges Giedder, Aborrer og Krebs. Denne Stavis-Aae skiller Trøstrup-, Korup- og Brobye-Marker fra hverandre. Om samme Aae er allerede meldt ved Trøstrup-Sogn No. 14 i Odense-Herred Pag. 261.

3) **Skebye-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Skebye, som bestaaer af 2 Gaarde og Præstegaarden. Hesum-Bye, har 9 Gaarde, 6 Huse. Øelund-Bye, har 4 Gaarde, 3 Huse. Gierskou-Bye, har 15 Gaarde, 11 Huse. Udi Gierskou ligger Klintebierg, som er et temmeligt høit Bierg; og neden for samme Bierg er en Vinterhavn for Fartøier. Ørritzslev-Bye, har 14 Gaarde, 16 Huse. Til de 3 forommeldte Byer, nemlig Gierskou, Øelund og Hesum hører følgende ubeboede Øer, Lindøe, Bogøe, Lamsøe, Søehoved, Roeholm, Klingskou og Giersøe, paa hvilke der dog saaes nogle Tønder Sæd. Nok omkring: Skoven ere 6 Huse.

4) **Otterup-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Otterup, som har 7 Gaarde, 5, Huse. Jorslev-Bye, som har 9 Gaarde, 11 Huse og Degneboligen, Nislev-Bye er nedbrudt, og dens Jorder ere lagte under Hovedgaarden. Nislevgaard, een af de største Herregaarde i Fyhn; dens Hovedgaards-Taxt er 119 Tdr. 1 Skp., 2 Fkr. Skovskyld 4 Skpr.. 1 Fkr.. 1 Alb. Ørritzslevgaard, en Herregaard med Graver om; dens Hovedgaards-Taxt er 24 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 2 Alb Otterup-Sogn er Annexet til Skebye-Kirke.

5) **Østrup-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Østrup, som har 12 Gaarde foruden Præstegaarden; udi samme Bye ligger gammel Østrupgaard, som tilforn, har været beboet af Adel, og ligger nu under Nislevgaards Hovedgaards-Taxt, og er uden al Frihed. Østrupgaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 36 Tdr. 7 Skpr. 1 Fkr., Skovskyld 2 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb. Dangstrup-Bye, har 8 Gaarde, 2 Boel, 3 Huse. Til. dette Sogn hører to Øer, nemlig:

a) Vikelsøe, er en Øe, en Fierdingvei lang og en halv Fierdingvei breed, hvorpaa kan græsses 150 Høveder, og beboes af en Huusmand, der hører til Ulriksholm.

b) Hesselsøe, som dyrkes af Sognemændene. Derved er et Lossested for Odense.

6) **Hiadstrup-Sogn**, er Annexet til Østrup-Kirke. Til Sognet hører Kirkebyen Hiadstrup, som har 8 Gaarde, 9 Huse. Blidstrup, har 6 Gaarde, 3 Boel, 3 Huse. Gyrop-Bye, har 2 Gaarde, 1 Huus. Kappendrup, een Gaard. Æmmelev-Bye, har 8 Gaarde, 2 Huse. Brandsbye, har 6

Gaarde, 2 Huse. Ved Emmelev-Bye er en hellig Kilde, som besøges St. Hans-Aften. Udi Bladstrup-Bye er Tinghuset, hvor Herredstinget for Lunde-Herred holdes om Torsdagen.

7) **Lumbye-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Lumbye, som har 15 Gaarde foruden Præstegaarden, og 27 Huse. Paa Lumbye-Mark er iblant en Deel hedenske Begravelser især en Høi, kaldet Bavk, hvorfra man kan see hele Odense-Fiord. Stege- eller Stige-Bye, har 10 Gaarde, 33 Huse; hvor en Deel Skippere boe, som ere Borgere i Odense, og der svarer deres Skatter og Konsumption. Haugebye, har 5 Gaarde, 24 Huse; hvor ligeledes en Deel Odense-Skipper, Søfarende og Fiskere boe. Anderup-Bye, har 10 Gaarde, 17 Huse. Anderupgaard, er en stor Bondegaard paa 20 Tdr. Hartkorn, solgt paa Ryttergodsets Auktion Aar 1764, og er nu meget smukt opbyggt. Store Kluset, en Selveiergaard; lille Kluset, 2 Huse. Nyestedgaard, 2 Gaarde, 1 Huus. Lumbyetorp, 16 Gaarde, 7 Huse. Skousboegaard, en Bondegaard. Serslevhuus, et Boel. Udi dette Sogn boe, som meldt er, Odense-Skipper ved Stige-Strand, som er den eneste Fiord, de Seilende fra Odense betiene sig af til Seilads. Den har sit Indløb Nordvest fra Havet ved Midskous-Gab, som er to Mile fra Skibsbroen, og løber om i Bugter til Ladestedet; dog kan man med smaa Fartøier ved høie Vande gaae op paa samme Fiord til Stige; her gaae Fartøier af nogle og 30 Læsters Drægtighed. Vinterhavnen for Fartøierne er en Miil derfra ved Klintebierg i Skebye-Sogn; her boe ogsaa en Visiteur og en Købmand. Forommeldte Stige-Bye ligger næsten en halv Miil fra Skibsbroen, som er en god Fierdingvei fra Odense. Lige udi Østen for Lumbye, hvor ogsaa Ladepladsen ligger, er Fiorden tre Fierdingmiil breed, dog ganske lav paa begge Sider, undtagen i Renden; men baade inden og uden for denne Strækning knibes Fiorden igien mere sammen af Landet. Samme Fiord holder Æbbe og Flod omtrent en Time efter Elvens Indløb og Udløb fra Hamborg. Østen for Stigebye paa den anden Side af Fiorden kommer en stor Aae, som løber forbi Odense, Aasum og Seden ind i Fiorden; ligeledes kommer og en liden Aae Vesten fra, som ogsaa løber ind i Fiorden Vesten for Haugebye, hvor der fanges Giedder og Aborrer. I Fiorden fanges Torsk, Flyndre og Aal.

8) **Lunde-Sogn**; dertil hører Vester-Lundebye, hvor Præstegaarden ligger og Lunde-Mølle, har 9 Gaarde, 19 Huse. Øster-Lundebye, har 15 Gaarde, 5 Huse. Fremløv, har 11 Gaarde, 4 Huse. Tostrup, har 4 Gaarde, eet Huus. Beldringe-Bye, har 5 Gaarde, 5 Huse. Ulkendrup-Bye, var 5 Gaarde, men bleve nedbrudte og deres Jorder lagte under Dallundsgaards Hovmarker i Søndersøe-Sogn. Udi Lunde-Sogn paa Nørre-Sletten er stiv Lerjord. Lunde-Aae er kun liden, kommer fra den store Dallunds-Søe, driver en god Græsmølle i Lunde-Bye. som tilhører Dallund, og derefter falder den i Odense-Fiord. Ved Lunde-Mose, som er meget stor, har i fordem Tid været Skov, men nu intet; og samme Skov har gaaet langs med Agerne til Dallund, hvoraf Byen og Sognet har faaet sit Navn. Dette Sogn har tilforn været et Annex til St. Hans-Kirke i Odense.

9) **Norup-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Norup, Hadsmark-Bye, Æggense-Bye, Bøttingsholm eller Bøttigersholm, en Herregaard, hvis frie Hovedgaards-Taxt er 53 Tdr. 6 Skpr. Ager og Eng, men Skovskyld 1 Fkr. 1 Alb. Denne Herregaard har tilforn havt adskillige Navne; thi Aar 1502 er den kaldet Knule eller Knyle. Derefter er den kaldet Qvigovsholm Aar 1588; men siden har den faaet det Navn Roseneie af de Rosenkranzer. Og nu kaldes den Bøttigersholm, hvilket Navn den fik af en Bøttiger, som eiede den, og den har hidtil beholdt samme Navn endnu. Til denne Herregaard er indtaget et Stykke fra Stranden paa 300 Tdr. Land, hvorpaa haves skiøn Høebierring; ligeledes er her anlagt et meget skiønt Strandfiskerie, hvoraf haves Sild, Homfisk, Torsk, Aal og Flyndre, som Fanges deels med Garn, deels med Ruser. Under Herregaarden ligger to smaa Øer, hvor der holdes to Fiskere; thi foruden Mængde af Fuglevildt paa samme Øer, falder ogsaa ypperligt Fiskerie i Søen. Den Øe Hals var tilforn kun brugt til Græsning, men nu pløies den og giver got Korn. Dette Sogn bestaaer af got Kornland, Høeavling og Tørveskiær. Tilforn har den Bye Vellinge ligget til dette Sogn, men nu hører den til Bederslev-Sogn i Skam-Herred. Nogle kalde dette Sogn Nordrup i Stedet for Norup.

C. Aasum-Herred.

Aasum-Herred indbefatter 11 Kirkesogne, hvilke ere følgende: 1) Rønninge-Sogn. 2) Rolsted-Sogn. 3) Seeden-Sogn.

4) Sødebye-Sogn. 5) Aasum-Sogn. 6) Fraugde-Sogn. 7) Næraae-Sogn. 8) Allerup-Sogn. 9) Davinde-Sogn. 10) Nørrelyndelse-Sogn. 11 Høybye-Sogn.

Vi mærke nu hvert Sogn især:

1) **Rønninge-Sogn.** Dertil hører Rønninge-Bye, som har 16 Gaarde, 23 Huse, foruden Præstegaarden og Degneboligen. Ved Byen er Rønninge-Søe, hvori er Giedder og Aborrer. Røerup-Bye, har 5 Gaarde, 5 Huse, og Tinghuset, hvori holdes Herreds-Ting hver Løverdag for Aasum-, Bierge- og Vinding-Herreder. Paa Røerups-Mark er en Høi, kaldet Øxenbjerg, hvori er fundet Vaaben, Kiæder, og Beenrader af store Mennesker. Langvadsgaarde, 2 Gaarde, 2 Huse. Langeskou-Kroe, et Vertshuus. Tre Vandmøller, som drives ved den store Aae, som falder ud ved Nyeborg, nemlig: Holtz-Mølle, Mellem-Mølle og Bierne-Mølle. Rønninge-Søegaard er en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 38 Tdr. 2 Skpr 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 5 Skpr. 3 Fkr. Gaarden ligger ved en lang Søe, kaldet Vome-Søe.

2) **Rolsted-Sogn,** er Annexet til Rønninge-Kirke. Dertil hører Rolsted-Bye, som har 7 Gaarde med Møllen, og 7 Huse. Kappedrup-Bye, har 10 Gaarde, 5 Huse. Hudevad, har 5 Gaarde, 3 Huse. Ferriglev-Bye, har 16 Gaarde, 9 Huse. Udi denne Bye har fordem ligget en Herregaard, kaldet Ferriglevgaard, men den er henlagt under Herregaarden Hellerup i Hellerup - Sogn i Vinding-Herred.

3) **Seeden-Sogn;** dertil hører Seeden-Bye, som har, foruden Præstegaarden, 15 Gaarde, 13 Huse. Denne Kirke har fordem været betient af den residerende Kapellan ved vor Frue-Kirke i Odense, men har nu sin egen Sognepræst, der tillige betiener Aasum-Kirke, som personel Kapellan for Professor Theologiæ i Odense.

4) **Sødebye-Sogn.** Dertil hører Sødebye, Søegaards-Sødebye; Sødebye-Søegaard, en Herregaard, anseelig af Hovedgaards-Taxt i Odense-Amt 63 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 3 Tdr. 3 Fkr. 1 Ab., Mølleskyld 2 Tdr. 4 Skpr. I Nyeborg-Amt, Hovedgaards-Taxt Vegrungaard 7 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr., Skovskyld 2 Skpr.; Bøndergods i Odense-Amt, 456 Tdr.

6 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb.; i Nyeborg-Amt 224 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr., Skovskyld 1 Td. 3 Skpr. 1 Fkr. Søbye-Konge- og Kirketiende; Fangel- og Steenløse-Kirketiende er i alt 56 Tdr. 2 Skpr. Tiende, saa at Gaard og Gods er i alt 816 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr. Hartkorn, hvorpaa boer 87 Gaardmand og 54 Huusmænd. Søegaard-Mølle.

5 **Heeden-Sogn** er Annexet til Søbye-Kirke, og ligger i Salling-Herred, hvor den er anført ved No. 25.

6) **Aasum-Sogn** er Annexet til Seeden-Kirke, og er lagt til Professor Theologiæ ved Odense-Gymnasium. Dertil hører Aasum-Bye, har 13 hele og 2 halve Gaarde, 13 Huse og Skolen. Røgelund, har 3 hele og 2 halve Gaarde,

7) **Fraugde-Sogn**, hvis Kirke er Aar 1771 prydet med et Orgelværk. Dertil hører Fraugde-Bye, som har 14 Gaarde, 14 Huse. Fraugdegaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 27 Tdr. 3 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 5 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 3 Skpr. Over- og Neder-Holluf-Bye, 17 Gaarde, 12 Huse. Hollufgaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 32 Tdr. 2 Skpr. Gaarden er med Taarne og Graver. Kierebye, har 10 Gaarde, 11 Huse. Birkumbye, har 15 Gaarde, 4 Huse. Tvingbye, har 3 Gaarde, 5 Huse. Landkilde, har en Gaard. Tornbiære, har 2 Gaarde. Fraugdegaards-Mølle; Hollufgaards-Mølle; Blangsted-Mølle. Ved Fraugdegaards-Lykke er en Sundhedskilde, kaldet Hølekilde. Blangstedgaard, en Sædegaard, som tiender til Hospitalet i Odense.

8) **Næraae-Sogn**; hvortil hører Kirkebyen Næraae, som ogsaa kaldes Sønder-Næraae, og blev tilforn formedelst den Aae, som løber igiennem Byen, kaldet Tve-Næraae. Bemeldte Bye har paa den nordre Side først Aaen og dernæst 17 Gaarde, 1 Boel og 5 Huse; men paa den søndre Side af Byen ligger Præstegaarden, 4 Gaarde, 5 Huse og Degneboeligen. Næraae-Mølle, hvortil ligger en Gaards Avling. Torpegaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 25 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb, Skovskyld 4 Skpr. Under denne Gaard er henlagt Markerne af Ringstedgaard, af hvilken Herregaard endnu sees Rudera, og har ligget i Skoven; men er nu allene et Skovhuus.

Tarupbye, som ellers er tilfom kaldet Tarpebye, har 8 Gaarde, en Veirmølle og 8 Huse, samt et Huus Vesten for Byen. Ørebye, har 8 Gaarde, 1 Boel, 1 Huus.

9) **Aarsløv-Sogn**, som er Annexet til Næraae-Kirke, ligger i Vinding-Herred, hvor det findes anført ved No. 18.

10) **Allerup-Sogn**; hvortil hører Allerup-Bye, som foruden Præstegaarden har 11 Gaarde, 13 Huse. Torupbye, har 9 Gaarde, 5 Huse og Degneboligen.

11) **Davinde-Sogn** er Annexet til Allerup-Kirke. Dertil hører Davinde-Bye, som har 13 Gaarde, 13 Huse og en Mølle. Igiennem Byen løber et deiligt Kildevand; og paa Davinde-Mark er en stor Kiempebegravelse og Offerstæer. Sanderumgaard, ogsaa Sanderupgaard kaldet, en Herregaard, hvis HovedgaardsTaxt er 58 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 5 Skpr. 1 Alb.

12) **Nørrelyndelse-Sogn**, hvis Kirke er af huggen Kampesteen. Dertil hører Nørrelyndelse-Bye, som har 13 Gaarde, 14 Huse, foruden Præstegaarden og Degnebolgen. Ved Lyndelse er en Søe, kaldet Sorteliungs-Søe, af temmelig Størrelse, men ei dybere end man kan vade igiennem den; om Vinteren allene har den Udløb ved den nordre Ende, og løber da ned over Lyndelse-Mark i Bramstrup-Mølledam. Rundt omkring Søen har fordum været Granskov, som er afbrændt. De øvrige Byer ere: Treltofte, som har 12 Gaarde, 5 Huse. Lundbye, har 10 Gaarde, 4 Huse. Demmestrup-Bye, har 18 Gaarde, 7 Huse. Brangstrup-Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 41 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 2 Skpr., Mølleskyld 8 Tdr. Brangstrup-Mølle og 3 Huse ved Enemærket.

13) **Høybye-Sogn**, hvortil den residerende Kapellan ved St. Hans-Kirke i Odense er tillige Sognepræst. Sognet bestaaer allene af Kirkebyen Høybye som har 17 Gaarde og 15 Huse.

D. Skam-Herred.

Skamherred ligger i Nordvest og Norden for Lunde-Herred ved Kattegat. Det bestaaer af 9 Kirkesogne, hvilke ere: 1) Uggerslev-Kirkesogn; 2) Bederslev-Sogn; 3) Klinte-Sogn 4) Grindløse-Sogn; 5) Næraae-Sogn; 6) Høyerup-Sogn;

7) Aggernæs-Sogn; 8) Hundstrup-Sogn; 9) Skambye-Sogn, hvilket Sogn menes at have givet Herredet sit Navn. Jorden falder paa nogle Steder i dette Herred noget skarp og sandig.

Vi merke nu hvert Kirkesogn i Særdeleshed, nemlig:

1) **Uggerslev-Sogn**, hvis Kirke er med Taarn og Spiir. Til Sognet hører Uggerslevbye, har 22 Gaarde, 20 Huse. Uggerslevgaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 52 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb. Denne Gaard ligger nu under Grevskabet Gyldensteen. Slebstrupgaarde, ere to Gaarde.

2) **Bederslev-Sogn**, er Annexet til Uggerslev-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Bederslev, har 14 Gaarde, 11 Huse. Vellinge, har 4 Gaarde, 7 Huse. Rugholm, en Avlsgaard. Af Bederslev-Marker er Dalemark sandig og begroet med smaa Lyngbanker, hvilket er usædvanligt i Fyhn.

3) **Klinte-Sogn**, hvis Kirke er en Korskirke. Dertil hører Klinte-Bye, som har, foruden Præstegaarden, 5 Gaarde, 2 Huse. Nørrebye, har 22 Gaarde, 18 Huse. Jersøe, har 9 Gaarde, 6 Huse. Under dette Sogn hører Æbel-Øe, hvorved er Ebbe og Flod.

4) **Grindløse-Sogn** er Annexet til Klinte-Kirke. Dertil hører Grindløse-Bye, som har 20 Gaarde, 21 Huse. Ængeldrup, har 4 Gaarde, 3 Huse. Æigensebye, har 9 Gaarde, 8 Huse. Vesterbye, har 7 Gaarde, 5 Huse. Jerstrup, en Herregaard, hvis Hovedgaards Taxt er 43 Tdr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 5 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 4 Skpr. Denne Herregaard kaldes ogsaa Lenelyst. Kragelunds-Mølle.

5) **Næraae-Sogn**; hvortil hører Kirkebyen Næraae, som har 16 Gaarde, 17 Huse. Roerslev, har 12 Gaarde, 9 Huse. Bredstrup, har 2 Gaarde, en Mølle. Ringebye, har 12 Gaarde, en Mølle og 9 Huse. Holmegaard, eet Huus. Høme-Mølle.

6) **Høyerup-Sogn** er Annexet til Næraae-Kirke, og bestaaer allene af Kirkebyen Høyerup, som har 16 Gaarde, 13 Huse.

7) **Aggernæs-Sogn**, som ogsaa kaldes Kiørup-Sogn. Dertil hører Kiørup, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 66 Tdr. 3 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 1 Td. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 1 Td. 4 Skpr. Denne Gaard

blev tilligemed Einsidelsborg oprettet Aar 1676 den 25. Maji til et Baronie for den Familie af Putbusch. Einsidelsborg, en Herregaard og anseeligt Gods og Baronie, hvis frie Hovedgaards-Taxt er 51 Tdr. 6 Skpr. 2 Fkr, Skovskyld 6 Tdr. 6 Skpr. 2 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. 4 Skpr., Frihedsgods 106 Tdr. 3 Fkr. Denne Herregaard er i fordum Tid kaldet Skougaard, saa og Ægbiery; den ligger i Skoven ved Stranden. Aggernæsbye, har 20 Gaarde, 14 Huse. Aggernæs-Veirmølle. Tørresøbye, har 20 Gaarde, 10 Huse. Kjørupkirke er en meget anseelig Kirke med et høit Taarn. Kirken har tilforn staaet ved Aggernæs-Bye, hvor endnu er tilbage et Bedehuus og Kirkegaard; men Aar 1601 blev med kongelig Tilladelse Aggernæs-Kirke afbrudt, og Sognefolket befalet at høre hen til Kjørup-Kirke, som er bygt tæt ved Herregaarden Kjørup. Og Aar 1602 blev Dom. XIII. p. Trin. holdt første gang Prædiken i Kjørup-Kirke, da hver Mand fik sit Stolestade. Men da der løber et Revier ind fra Stranden imellem Kjørupgaard og Aggernæsbye, som Menigheden nødvendig skal passere over til Kirken, saa er det ved kongeligt Reskript af 26 Decbr. 1761 tilladt Menigheden, som hører til Kjørup-Kirke, om Vinteren fra Mikelsdag af lige til Paaske at betiene sig af Aggernæs-Bedehuus, og at al Gudstjenestes Forretning maae holdes der i samme Tid.

8) **Hundstrup-Sogn** er Annexet til Aggernæs-Kirkesogn. Denne Kirke kaldes snart Hundstrupkirke, snart Krogsbøllekirke, fordi at da Byen Hundstrup med Kirke afbrændte, blev Kirken igjen opbygt ved den Bye Krogsbølle. Sognets Byer ere: Baaresøbye, har 19 Gaarde, 14 Huse. Krogsbølle, har 5 Gaarde, 2 Huse. Gyngstrup, har 9 Gaarde, 4 Huse. Gonstrupbye, har 4 Gaarde, 2 Huse.

9) **Skambye-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Skambye, har 10 Gaarde, 18 Huse, foruden Præstegaarden og Degneboligen. Bolmerbye, har 8 Gaarde, 3 Huse. Thorup, har 7 Gaarde, 4 Huse. Rostrup, har 10 Gaarde, 5 Huse. Badstrupbye, har 4 Gaarde, 2 Huse. Ullerup, har 10 Gaarde, 4 Huse. Brynstrup, har 4 Gaarde, 1 Huus. Glamendrup, har 4 Gaarde, 2 Huse. Steensbye, har 14 Gaarde, 7 Huse. Skambyekirke er en Korskirke.

E. Bierge-Herred.

Bierge-Herred menes at have sit Navn af de bekiendte høie Munkeboe-Bierge eller Banker; thi ligesom man paa hiin Side Odensefiord kalder Landet for sin Jævnheds Skyld Slætten, saa kalder man Landet paa denne Side Fiorden Bierge-Herred. Herredet ligger som usædvanlig i tvende Amter; nemlig de otte Sogne ligge i Odense-Amt; og Kierteminde-Kiøbstad tilligemed Hindsholm, som bestaaer af fire Sogne, ligge i Nyborg-Amt. I fordum Tid har Kierteminde hørt til Odense-Amt; thi den har ikke allene været Odenses Losse- og Ladeplads, men den ligger virkelig med al sin Eiendom paa Odense-Amtes Grund.

Hindsholm har fordum havt sin egen Herredsfoged og Skriver, da det blev kaldet Hindsboe-Ting. Denne Halvø kaldes Hindsholm efter en Søerøver Hindse, som bemægtigede sig dette Land, da det var fuldt af Skov; og midt igiennem Kalvehauge var Seillads forbi Messingeborg lige ind paa Vibyemark, hvor han lod bygge et Kastel, som fører endnu samme Navn, Andre vil forklare det Hinds af hin Side; og saaledes skal Hindsholm betyde en Holm paa hin Side Veilen. Hvad angaaer dette Herreds Jurisdiktion, Da har Bierge-Herred og Hindsholm altid været under een Provst. Men da Ulriksholm i Bierge-Herred fik Birkeret Aar 1659, og Skeelenborg paa Hindsholm fik ligeledes Birkeret Aar 1680, saa blev Bierge- og Aasum-Herreder i Odense-Amt sammenlagte under eet Ting, som blev kaldet Langeskou-Ting i Rønninge-Sogn, efter kongeligt Reskript af 22. Decbr. Aar 1686. Men den øvrige Deel af den Halvø Hindsholm, som ikke ligger under Skelenborgs-Birketing, efter kongeligt Reskript af 20. Januarii Aar 1764, henlagt under Kierteminde-Byetingsret, dog ei med andre Bekostninger, end som det kunde være et Herreds- eller Birketing paa Landet.

Dette Herred er frugtbart og kornrigt, dog med nogen Forskiel paa Udkanterne. Egnen er smuk. Eftersom Stranden gaaer saavidt omkring, baade uden om Herredet, saa og inden i Herredet ved Fiorde, faa falder her skiønt Strandfiskerie, hvilket dog ikke meget bruges af Bønderne, imod al Tanke; men Fiskeriet bruges meest ved Kierteminde.

Af ferske Søer haves ingen. De beste Skove i dette Herred ere: Herringe-, Lundsgaard-, Ulrikshlms- og Østergaards-Skove. Steengierder har man med stor Flid anlagt ved Broelykke, Skousboe, Ulriksholm og Herringe.

Dette Herred adskilles to gange ved Kierteminde- og Odensefiorde. Kiertemindefiord tager sin Begyndelse fra det aabne Hav østen for Byen, og regnes i sin Strækning for halvanden Miil; thi saavidt gaaer denne Fiord ind i Landet, og omgives ganske af Herredet. Odensefiord, derimod kommer vel Herredet mindre ved, og gjør i sig selv ikkun Grændseskiellet imellem Bierge-Herred og Lunde-Herred paa Slætten. Men fra Odensefiord, vesten for Drigstrup- og Messing-Sogne, falder en stor Veile ind just imellem bemeldte to Sogne.

Fra Kiertemindefiord, hvor den ender sig ved Munkeboe, er der ikkun en Fierdingvei, nemlig Munkeboe-Mark over, hen til Odensefiord. Men Veilen falder saa dybt ind, at den afskiær den Halvø Hindsholm paa en tredie Deel af en Fierdingvei nær fra det øvrige faste Land. Her gaaer den saa kaldede Baadsbæk; og naar der blæser en stærk staaende Nordvestvind, saa drives Vandet saa stærk ind i Odensefiord, at Veilen gaaer over alle sine Bredder, og giennemskiær bemeldte Baadsbæk saaledes, at de høie Vande falder ud igien i Havet mod Øster. Paa saadan en Tid af høie Vande er Hindsholm en virkelig omflydt Øe af Stranden, og da ganske adskilt fra Fyhns Land; og ved slige høie voxende Vande maae man lade sig sætte over til Hindsholm med Baade, hvorfor ogsaa Bækken kaldes Baadsbæk. Siden, naar en god Østenvind blæser, falder Vandet ud igien, og gaaer bort; og da kan man atter gaae tørskoet over til Hindsholm, saa at det ikke kan spores og kiendes, at man har kort forhen havt fornøden at seile derover.

Formedelst saadan Strandvandenes forunderlige Indløb og tilvoxende Magt ved høie Vande, inddele Indbyggerne dette Herred i tre Dele, efter en naturlig Maade; thi den yderste Deel, som er paa hin Side Veilen, kaldes Hindsholm; den mellemste Deel er imellem Kiertemindefiord paa den ene Side, og Odensefiord tilligemed Veilen paa den anden Side; og den inderste Deel er ind ad landet.

Det kontribuerende Hartkorn i Bierge-Herred og Hindsholm, foruden Kiøbstæden Kierteminde, er 2839 Tdr, det privilegerede er 778 Tdr.; Hovedgaard's Taxter 702 Tdr. Hartkorn. Bierge-Herred indbefatter eet Kiøbstæd-Sogn, nemlig Kierteminde, og 12 Landsbye-Kirkesogne, hvilke ere: 1) Den Kiøbstæd Kierteminde-Sogn; 2) Drigstrup-Kirkesogn; 3) Dalbye-Sogn; 4) Stubbedrup-Sogn; 5) Messinge-Sogn; 6) Vibye-Sogn; 7) Munkeboe-Sogn; 8) Rynkebye-Sogn; 9) Refninge-Sogn; 10) Kiøldrup-Sogn; 11) Agedrup-Sogn; 12) Marslev-Sogn; 13) Birkinde-Sogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn i Særdeleshed.

1) Det Kiøbstæd Kierteminde-Kirkesogn.

Kierteminde, en nærsom Søekiøbstæd, beliggende Nordost paa Fyhns Land ved en stor Fiord, kaldet Kiertemindefiord, imellem Bierge-Herred og den Halvøe Hindsholm paa Odense-Amts Grund, men under Nyborg-Amt, 2 1/2 Miil Nordost fra Odense, og 2 1/4 Miil Nordvest fra Nyborg. Byen har sit Navn af den Landsbye Kiertinge, som ligger Trefierdingvei fra Byen i Kiølstrup-Sogn, og af de Ord Minde eller Munding, det er Søgabs-Indløb og Udløb fra og til Havet, som gjør den ypperlige gode Havn; thi i et gammelt Byens Segl staaer *Kiertingemendense - Sigillum 1499*. Byens første Kiøbstædsprivilegier ere givne Aar 1413 af Kong Erik af Pommern.

Byen har i fordom Tid været i anseelig og formuende Stand; thi den har været Odensebyes ordentlige Losse- og Ladeplads, hvor alle Odensekiøbmænd havde deres Pakhuse, afhæntede deres Vahre, og førte dem derfra paa Vogne til Odense, lige indtil Aar 1680, da Havnen ved Stigebye eller Stigestrand i Lumbye-Sogn blev opdaget, og ligger een Miil nærmere Odense, hvor nu Odensekiøbmænd ud- og indskiber Vahre; (hvorom er meldt allerede Pag. 257). Byens Havn er en af de beste Havne i Fyhn, hvorfra udskibes adskillige Slags Vahre af Korn og Malt, af den omliggende fede og frugtbare Egn, udenrigs til Norge og andre Stæder med Byens egne Fartøier.

Byens Kirke, kaldet St. Laurentii-Kirke, har et lidet Spiir paa den østre Ende af Kirken, er indvendig smuk, og har adskillige Epitaphier. Lige over for Kirken er Raadstuen paa Torvet, som er opbyggt Aar 1736; deri er Raadstuesalen, Byetinget, (som holdes om Mandagen), Veierhuus og Arrestkammere. Byens Magistrat er en kongelig Byefoged, som tillige er Bye- og Raadstueskriver.

Posten ankommer her fra Odense Mandagmorgm og Torsdagaften; den afgaaer Onsdagformiddag og Løverdagsmiddag. Byen har to aarlige Markeder, som holdes den 26. Junii og den 22. Oktober. Byens Havn er i Historien bekiendt deraf, at den danske Flode tilligemed den allierede hollandske Flode løb ind i denne Havn Aar 1659, og satte de samtlige Tropper her i Land, under Feltherre Skaks Kommando; hvorefter den ganske svenske Krigshær blev slagen ved Nyborg. Denne Havn er temmelig dyb, og meget beqvem for Skibene, som kan ligge langs ved Siden af Skibsbroen, lige ned til Langebroe. Den kan rumme 16 Fartøier af 600 Tdrs. Drægtighed; men Indløbet er kun 7 Fod dybt. Til Skibsbroens Vedligeholdelse gives noget af hver Tønde Gods; og til at vedligeholde Langebroe, som er 216 Alne lang, gives Korn af omliggende Herreder og Sogne.

Paa Byen Grund ere 3 Veirmøller. Byens Brønde holde meest Brakvand; men strax uden for Byen ere to skønne Kilder. Uden for Munkeport ere en Deel Jorder, og paa Kierbyemark ligger ligeledes en Deel Jorder, Kierteminde tilhørende; saa og til Kirken 4 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. Hartkorn, som ligger paa Kierbye- og Vibyemark. Tienden deles imellem Præsten og Kirken. Hele Byens Marker med Kirkejorder ere 28 Tdr. 1 Skp. 1 Fkr. Hartkorn. Fiskeriet her ved Byen er ypperligt og overflødigt; thi her fanges Torsk, Sild, Hvillinger, Hornfiske, Flyndre, og især et Slags store og rare Flyndre af en deilig Smag, kaldet Kierteminde-Raadmænd; ligeledes Aal, Reger, Krebs, Ørreder, Pigvare etc.

2) **Drigstrup-Sogn** er Annexet til Kierteminde-Kiøbstædkirke. Drigstrup-Kirke har et anseeligt Taarn, og kaldes St. Nikolai-Kirke. Tilforn har dette Sogn været et Annex til Messinge-Sogn; men da den sidste Præst omkom paa Søen i en Baad ved Baadsbek, saa er den Forandring giort, at Drigstrup Sogn blev lagt som et Annex til Kierteminde. Til Drigstrup-Sogn hører Drigstrupbye, som har 10 Gaarde, 1 Boel, 5 Huse, foruden Degneboligen. Lille Vibye, har 6 Gaarde. Overkierbye, har 11 Gaarde, 5 Huse. Bregnerbye, har 7 Gaarde, 2 Huse. Paa dette Sogns Marker findes nogle Offersteder og hedenske Begravelser, nemlig: paa Drigstrupmark findes to, paa Vibyemark eet, paa Kierbyemark eet, og paa Bregnermark er eet hedensk Begravelse.

3) **Kiølstrup-Sogn**; hvis smukke Kirke er ziret med et Orgelværk. Til Sognet hører Kirkebyen Kiølstrup, som har 4 Gaarde, 9 Huse. Kiertingebye, har 13 Gaarde, 9 Huse. Ladbye, har 12 Gaarde, 12 Huse. Kierup, har een Gaard, 2 Huse. Ulriksholm, en Herregaard, i fordum Tid Skinnerup kaldet, men efter sin Eier Ulrik Kristian Gøldenløve kaldet Aar 1647 med det Navn Ulriksholm, et overmaade behageligt Herresæde og anseelig Bygning, beliggende ved en overmaade stor Skov med en Dyrehauge, og tillige ved en fiskerig Fiord, som løber fra Kiertemindede her op forbi Haugen. Ved Gaarden ere ogsaa anlagte adskillige Fiskedamme. Gaardens frie Hovedgaards Taxt er 69 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr., Skovskyld 1 Td. 2 Skpr, 3 Fkr. 1 Alb. Ved Ladegaarden er et Huus, hvor Ulriksholms Birketing holdes. Af Hundslevbye hører her til Sognet 8 Gaarde, 13 Huse: men de øvrige 4 Gaarde og 1 Huus i samme Bye hører hen til Munkebye-Sogn, af hvilke den enes Korntiende hører til Kiølstrup. Hundslevgaard, af 15 Tdr. Hartkorn, er en stor Bondegaard, men ligger under Ulriksholms Herregaard, og er nu gjort til 5 Huse. Kierupgaard, har i fordum Tid været en Herregaard, som da kaldtes Kiel, men hører nu under Herregaarden Østergaard. Munkeboebye, har 14 Gaarde, 23 Huse. Dræbye, har 17 Gaarde, 14 Huse. Trellerup ligger under Østergaard. Den Herregaard Østergaard, som før har hørt til Kiølstrup-Sogn, er med kongelig Tilladelse siden Aar 1751 lagt til Munkeboe-Sogn, hvor den findes anført. Dingstrup, har 11 Gaarde. Lille Vibye har 6 Gaarde. Østerkierbye, har 11 Gaarde. Bregnerbye, har 7 Gaarde, 2 Huse. Fra denne Egn kommer mange tørre Kirsebær for at sælges. Af den Landsbye Kiertinge menes, at Kiøbstæden Kiertemindede og tillige Fiorden have deres Navn.

4) **Agedrup-Sogn** er Annexet til Kiølstrup-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Agedrup, som har 4 Gaarde, 2 Huse. Bullerupbye, har 7 Gaarde, 7 Huse. Bullerupmølle. Vesterkierbye, har 12 Gaarde, 6 Huse.

5) **Munkeboe-Sogn**; dertil hører Kirkebyen Munkeboe, som har 14 Gaarde, 23 Huse. Dræbye, har 17 Gaarde, 14 Huse. Dræbyegaard hører nu til Ulriksholm, og beboes af to Bønder. Trellerupgaard er afbrudt, og Jordene lagte under Østergaard. Tornøe, en Øe, hvorpaa er een Gaard. Vikelsøe, er ogsaa en Øe med eet Huus. Østergaard, en Herregaard,

beliggende i en frugtbar og behagelig Egn; dens Hovedgaards-Taxt er 51 Tdr. 5 Skpr. 2 Alb., Skovskyld, 3 Tdr. 4 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb. Denne Herregaard blev Aar 1751 tagen fra Kiølstrup-Sogn og lagt til dette Sogn. Paa Hovmarken ere adskillige hedenske Begravelser og Offer-Høye, hvoraf ere udtagne en Deel Urner eller Askepotter, og andre Antiquiteter. En Veirmølle ved Gaarden.

6) **Marslev-Sogn** i dertil hører Kirkebyen Marslev, har 11 Gaarde, 14 Huse. Kastrup, har 4 Gaarde. Hoerlevbye, har 9 Gaarde, 7 Huse. Veierup eller Veirupgaard, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 49 Tdr. 5 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 1 Td. 6 Skpr.. Klarskougaard, en Eiendoms-Bondegaard, som 1746 blev solgt for 1800 Rdlr., men Aar 1768 blev den betalt med 5000 Rdlr., og to Aar derefter, nemlig Aar 1770, gav man 6500 Rdlr. for den.

7) **Birkende-Sogn** er Annexet til Marslev-Kirke. Til dette Sogn hører Kirkebyen Birkende, som har 18 Gaarde, 19 Huse. Nonneboegaards-Jorder ere henlagte under Veirup-Herregaard. Selleborg, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 23 Tdr. 2 Fkr., Skovskyld 1 Td. 1 Skp. Vilhelmsmølle og 2 Huse. Skiftemose, et Boel.

8) **Rynkebye-Sogn**. Dertil hører Kirkebyen Rynkebye, som har 14 Gaarde, 27 Huse. Urupbye, har 9 Gaarde, 6 Huse. Af Hundslevbye hører her til Sognet 4 Gaarde, 1 Huus, hvoraf den ene Gaard giver Tiende til Kiølstrup-Sogn. Tvingebye, har 4 Gaarde, 4 Huse. Skousboegaard, en anseelig Herregaard af 3 Etager med Taarn og Spiir; dens Hovedgaards-Taxt er 44 Tdr. 6 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Mølleskyld 4 Skpr.; ved Gaarden er en Dyrehauge, deilig Skov og 4 Hovedlykker, Fiskedamme med Karudser og Aborrer, samt Rettighed at fiske i Fladstrup-Søe, hvori er Giedder, Brasen og Skaller; udi Gravene og Moserne fanges deilige Krebs; Bøndergodset bestaaer af 39 Gaardmand og 47 Huusmænd paa 348 Tdr. Hartkorn, foruden Refninge- og Rynkeby-Kongetiender; udi Lykkerne boe 3 Huusmænd. Brabeksmølle, 2 Huse.

9) **Refninge-Sogn** er Annexet til Rynkebye-Kirke. Dertil hører Kirkebyen Refninge, har 21 Gaarde, 21 Huse. Lundsgaards-Skovhuse, 6 Huse.

Lundsgaard, en Herregaard, beliggende ved Kiertemindfiord; dens Hovedgaards-Taxt er 33 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr., Skovskyld 3 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb. Over denne Herregaard er Udgifet i 8vo. en trykt Beskrivelse Aar 1769 af Boisen. Jershavn, en Herregaard, hvis Hovedgaards-Taxt er 24 Tdr. 2 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb, og er nu lagt under Lundsgaard-Herregaard. Endnu er at merke, at imellem Rynkebye- og Birkende Sogner ligger Brabek, hvorover en Broe var høit fornøden at giøres. Ligeledes ligger Klauslund-Bek imellem Flostrup og Refninge; samme Bek gjør paa et Sted Skiellet saavel imellem Bierge-Herred og Vinding-Herred, som ogsaa Skiellet imellem Odense-Amt og Nyeborg-Amt. Over denne Klauslund-Bek er ei heller nogen Broe, som dog var høilig fornøden.

Hindsholm, en Halvøe, hvorom allerede er meldt ved Begyndelsen af Bierge-Herred Pag. 271 at den ligger i Nyeborg-Amt, og staaer under Provsten over Bierge-Herred; den bestaaer af fire Kirkesogne: nemlig:

10) **Dalbye-Sogn**, hvis Kirke kaldes St. Laurentii. Dertil hører Kirkebyen Dalbye, som, foruden Præstegaarden, Mosegaard, har 14 Gaarde, 16 Huse. Hersnappebye, har 15 Gaarde, 6 Huse. Ved samme Bye er en Veirmølle, dog paa Skelenborg-Hovedgaardsgrund.

11) **Stubbedrup-Sogn** er Annexet til Dalbye-Kirke. Stubbedrup-Kirke kaldes St. Petri-Kirke, der har et høit Taarn, som er et Varetegn for de Søfarende, og kaldes den hvide Jomfrue. Til Sognet hører Stubbedrupbye, har 5 Gaarde, 2 Huse. Martoftebye, har 19 Gaarde, 21 Huse. Lung, eller Lungøe, eller Landet, er en Øe, som har 5 Gaarde, 2 Huse. Grønlund, en Meiergaard med Hovedgaards-Frihed af 17 Tdrs. Hartkorn, Hvorpaa holdes 110 Kiør. Paa Grønlundsmark ved Søkanten menes, at Slottet Sappisborg har staaet. Under Grønlund ligger to smaa Græsøer, nemlig Veileøe og Veiløekalv, hvorpaa voxer vilde Asparges. Egense eller Igense, har 2 Gaarde. Bogensøe, er en Halvøe, og har 3 Gaarde. Nordskovbye, har 7 Gaarde, 7 Huse, og et Skyttehuus; denne Bye Nordskov kaldes i de gamle Kiæmpeviser Nordenskou, hvis Marker ere omringede af Beltet paa de tre Sider, og skal i ældgamle Tider have været begroet med den tykke Skov for Røvere. Af dem har Tolv paa en Juleaften indfundet sig i Gaarden Grønlund, hvis Beboere trakterede dem vel, men lod Herremanden

paa Eskebjerg det strax vide, som kom med bevæbnede Folk og greb dem; og derefter steilede dem alle Tolv paa Martoftemark, hvor en Høi, kaldet Steilehøi, endnu sees; og paa Nordskov-Overdrev vises Tegn til deres Røverkule. Ved Byen Nordskov er en høi Klippe eller Forbjerg, Promontorium, kaldet Fyhnhoved; og har Naturen her dannet en Havn imellem Møllesøe- og Nordskoumarker, hvorfra Overfarten til Samsøe er to Mile breed. Til dette Sogn hører endnu Snabe, een Gaard med et Boelsted og et Huus. Skelenborg eller Skeelsborg, er et Baronie, beliggende paa den Halvøe Hindsholm: dets Hovedgaards-Taxt er 193 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb, Skovskyld 1 Td. 5 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb, Mølleskyld 2 Tdr.; foruden Frigods paa Baroniets Vegne 100 Tdr. Denne Herregaard er i fordom Tid kaldet Æskebjerg, af de mange Esketræer, som Skoven var fuld af; men Aar 1680 den 12. Martii blev det oprettet til et Baronie, under Navn af Skeelsborg. Ved Gaarden falder ypperligt Fiskerie af Stranden af alle Slags Fiske. I sær falder her en profitabel Sælhund-Jagt eller Fangst; thi naar Sælhundene kommer ind, sættes Garn for dem paa de tvende Rader Pæle, der ere nedslagne i den Rænde, som adskiller de to Øer Meløe og Bogø; saa at Sælhundene, som gaae op for at soelbade sig paa de høie Grunde, ei kan komme ud igien for Garnet. Siden anstille Skytterne en Sælhundejagt paa deres Baade. Under Baroniet Skeelsborg henhøre adskillige smaa Øer og Græsholme, beliggende omkring ved Hindsholm, saasom Melløe og Bogø, hvilke bruges allene til Stutterie og Fædrift; de øvrige ere allerede ovenfor anførte, nemlig: Bogø, som har nogen Skov af Eeg, Bøg og Hassel; Lung eller Lungøe; Veiløe; Veiløekalv. Men den Øe Romsøe hører ikke til Baroniet, men til Hverringegaard i Vibye-Sogn, hvor den findes anført og beskreven. Under Herregaarden er en meget skøn Eng, Oxenhavn kaldet, som er taget ind fra Søen.

12) **Mesinge-Sogn.** Dertil hører Kirkebyen Mesinge, som har 10 Gaarde, 11 Huse og en Veirmølle. Midskoubye, har 12 Gaarde, 15 Huse. Torupbye, har 9 Gaarde, 1 Huus. Sahlbye, har 18 Gaarde, 10 Huse. Udi Torupbye har ligget en Herregaard, kaldet Torslundegaard, af hvis Bygning staaer endnu noget, og beboes nu af to Bønder. Udi dette Sogn er en Deel hedenske Begravelser og Altere af meget store Stene. Mesinge-Kirke kaldes St. Karens-Kirke med den blaa Kaabe.

13) **Vibye-Sogn.** Dertil hører Vibye, som har 13 Gaarde, 16 Huse. En Veirmølle. Paa Vibyemark findes Rudera af et Kastel paa en Banke, hvilket den Sørøver Hindse skal have bygt, og er kaldet Hindse-Kastel, hvorom er meldt ved Beskrivelsen over BiergeHerred Pag. 271. Broelykke, en Herregaard, beliggende paa Hindsholm; dens frie Hovedgaards-Taxt er 47 Tdr. 2 Alb., Skovskyld 4 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Mølleskyld 2 Tdr. Maaløe, har 14 Gaarde, 18 Huse. Lykkegaard, 3 Huse. Romsøe, er en liden Øe, beliggende i Beltet, en halv Miil fra Hindsholm, har god Skov med en Gaard og et Huus, og hører til Hverringe-Herregaard. Kikkenborghuus, 2 Huse. Hverringe, en Herregaard, indrettet Aar 1768 til et Stamhuus; dens Hovedgaards-Taxt er 82 Tdr. 1 Skp. 1 Alb., Skovskyld 8 Tdr. 6 Skpr., Mølleskyld 2 Tdr. Ved Gaarden er skøn Skov, og af Stranden haves got Fiskerie af adskillig Slags Strandfisk. Paa Enemarken er eet Huus. Bøgebjerg, en Meiergaard, paa den langt bortliggende Deel af Gaardens Hovedgaards-Mark. Lille Bøgebjerg, en Gaard, eet Huus. Skoven, een Gaard, eet Huus. Hytteballe, een Gaard; hvilke alle høre under Hverringe-Hovedgaardstaxt.

Efterfølgende Rugaards-Amt.

Kilde: Nicolay Jonge,

Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.

Kiøbenhavn 1777

Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store Helligieststrædet No. 150

Side 250 – 279.